

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 25 oktober 2020

De kinderen van het licht (parabel van de onrechtvaardige rentmeester – Lukas 16)

toespraak Franck Ploum

1.

Solidariteit die je iets kost, die iets van je vraagt, die solidariteit heeft te maken met wat Jezus 'het koninkrijk Gods' noemt. In die andere wereldorde is die solidariteit een van de fundamenteën. Zonder die solidariteit zal een nieuwe wereld nog lang op zich laten wachten. Tegelijk is die wereld er al: daar waar mensen deze werkelijke solidariteit met een ander wél kunnen opbrengen en doen wat gedaan moet.

Over dat 'koninkrijk' spreekt Jezus veelal in gelijkenissen, parabellen, of vergelijkingen. Het lijkt op..., Het is als..., Je moet denken aan.... Zo beginnen veel verhalen over de toekomst die Jezus voor ogen heeft. Kennelijk is het nog te klein om het aan te wijzen, om het zichtbaar te maken. Of is het een manier om te voorkomen dat er een nieuwe in steen gehouwen omschrijving komt waarin staat hoe dat koninkrijk eruit ziet?

Spreek in gelijkenissen geeft ruimte, grenst enerzijds af, maar timmert niet dicht, duidt en laat los, benoemt maar wel binnen bepaalde context, binnen specifieke situaties, zonder deze dan weer tot wereldwijde regel te verklaren. Het zijn vooral richtinggevende gelijkenissen.

2

De gelijkenissen van Jezus zijn enerzijds verhalen met voor de hand liggende beelden, maar tegelijk trekken ze de toehoorder uit hun comfortzone. Alleen zo kunnen ze immers opengaan voor een ander leven, een nieuw begin. Dat opengaan gaat echter niet vanzelf, dat kost nogal wat moeite. Bovendien zal het ook niet bij iedereen die opengaat beklijven. Het valt niet vanzelf in vruchtbare aarde. Dus je kunt mensen wel enthousiast maken voor een nieuwe toekomst, maar wanneer iemand niet intrinsiek 'ja' zegt en niet bereid is die toekomst te veroveren, dan zal het geen wortelschieten. Velen willen een betere verdeling van geld en goed, maar wil ik er ook iets voor inleveren, ben ik bereid werkelijk solidair te zijn?

Geld is nogal eens een thema in de bijbel. Niet vreemd, want geld is voor ieder mens een thema. Geld geeft vrijheid. Wie roept dat geld absoluut niet belangrijk is, heeft waarschijnlijk genoeg geld om van te leven. De spanningen tussen bezit enerzijds en werken aan het visioen, wordt vaak neergezet als de spanning tussen God en de Mammon. Mammon staat dan voor de geldgod. Maar dat gaat niet over voldoende geld om eten en kleding te kopen. Voldoende om van te leven. Het gaat om het geld dat je meer hebt dan nodig. Het bezit van meer geld dan nodig is voor het kopen van brood en beleg, geeft verantwoordelijkheid, het krijgt betekenis ten goede, of ten kwade, door wat je er mee doet. Werkt het ten kwade dan maak je je afhankelijk van de Mammongod.

3.

In deze wereld is het bijna onmogelijk om geen twee heren te dienen. Geloven is een privé zaak, maar je dagelijks leven speelt zich af in de economie van de samenleving. Wie brood op de plank wil moet geld verdienen. Thuis de God van de gerechtigheid, buiten de onrecht-mammon, de god van het geld. Het bijbelse verhaal wil dit onderscheid niet maken. *Je kunt geen twee heren dienen*, zegt Jezus. Deze uitspraak staat in een oude traditie. De profeet Elia stelde reeds de vraag hoelang het volk nog van plan was om *op twee takken te dansen*. (1Kon18) Hij doelde op de aanbidding van Baäl enerzijds en *Ik zal er Zijn* anderzijds. De Farizeeën collaboreren met de Romeinse bezetter en iedereen in het Romeinse Rijk gebruikt de muntjes met de beeltenis van de Keizer. Wij kiezen in de meeste gevallen toch het liefst voor de hoogste rente, de gunstigste hypotheek. Waar dat geld dan vandaan komt of waarin het belegd gaat worden, daar verdiepen we ons niet zo in. Gelukkig wel steeds meer!

Het gaat uiteindelijk om de vraag waar je je vertrouwen op zet: op mammon – Hebreeuws voor geld, maar letterlijk betekent het “waar je je vertrouwen op stelt” of op *Ik zal er Zijn*. Door aan het systeem van geld en handel een godsnaam te koppelen wordt het gepersonifieerd. Het wordt persoonlijk gemaakt. Daarmee is het niet langer een afstandelijk, ondoordringbaar, niet te stuiten bureaucratisch systeem, maar iets dat met personen te maken heeft, met mensen, mensenwerk. Dat doen wij ook als we zeggen ‘de economie doet dit of dat’, we maken het financiële systeem persoonlijk en daarmee veranderbaar.

Een jaar of tien geleden werden we keihard geconfronteerd met het feit dat ons financiële systeem zo rot is als een mispel. Dat de bankiers, die zich vaak op schandelijke wijze hebben verrijkt, hierin hoofdschuldige waren is denk ik terecht, maar een blik naar onszelf is ook op z’n plaats. Velen van ons, de een meer, de ander minder, hebben ook gebruik gemaakt van alle ‘gunstige’ financiële ruimte die de banken aan ons boden. Waar die ruimte vandaan kwam? Hoe dat geld belegd werd? Daar verdiepten we ons niet zo in. Gelukkig nu steeds meer!

4.

Een huismeester staat in het beklagde bankje en hoewel niets bewezen is, zal hij zijn baan kwijtraken. Zo gaat dat: waar rook is zal ook wel vuur zijn en eenmaal een smet op je blazoen en je positie is al snel onhoudbaar. Het blijft immers aan je kleven zo’n beschuldiging, net als het opplakken van etiketten: rat, leugenaar, sleepy Joe Bidden. Of ze waar zijn of niet doet er niet toe, je staat in een hoek en je komt er niet meer uit. De slimmeriken van deze wereld in politiek en media maken er naar harte lust gebruik van.

Maar de huismeester zelf is ook niet op z’n achterhoofd gevallen, hij kent z’n pappenheimers en hij kent de wereld waarin hij opereert als geen ander. Hij stelt zijn toekomst op slimme wijze zeker. Niet alleen zijn baas, die zich genoodzaakt ziet hem te ontslaan, looft hem, sterker nog: Jezus stelt ons de *econoom der onrechtvaardigheid* tot voorbeeld. Het moet niet gekker worden!

5.

Het verhaal van de onrechtvaardige rentmeester dat Jezus aan zijn leerlingen voorhoudt is niet een parabel van de gangbare soort. We horen niet, zoals in vele andere parabellen, een verhaal waarbinnen morele, ethische of humanitaire elementen tot navolging strekken. In tegendeel, er is sprake van ongerechtigheid, duistere praktijken, die allerminst tot navolging strekken. In de zin is het een anti-parabel: zo moet het niet! Jezus wil laten zien waarom de mammon der onrechtvaardigheid zo succesvol is: omdat zijn aanhangers strijden voor het behoud er van, omdat ze elkaar de hand boven het hoofd houden, elkaar de baantjes toeschuiven en met elkaar een gesloten systeem vormen waarbinnen ze hun gang kunnen gaan, zich kunnen verrijken ten koste van anderen en anderen buitensluiten van economische rechtvaardigheid en menswaardig bestaan.

De pointe zit ‘m niet in de inhoud van het handelen, maar in de wijze waarop het systeem verfijnd is en zaken voor elkaar krijgt. Daarvan zegt Jezus: kijk eens naar de kinderen van de mammon, hoe slim ze zijn, daar kun je wat van leren met het oog op die nieuwe wereld. Als de kinderen van het licht net zo slim waren en zich met net zoveel overgave zouden inzetten, dan zou die nieuwe wereld veel sneller gerealiseerd kunnen worden.

5.

Kinderen van het licht. Welk licht? Het licht van dat komende rijk, die nieuwe wereld? Te vaak gaat het dan over een andere wereld dan de onze, in een andere tijdsdimensie en voorbij aan ons leven. Niets is minder waar. Als Joods rabbi, levend uit de Thora en haar gerechtigheid predikt Jezus geen hiernamaals, maar een omvorming van deze wereld waarin wij leven. *Het is al begonnen, zie je het niet?! Kiezen om niet langer op twee takken te blijven zitten, afstand nemen van de mammon-onrechtgod is de weg gaan van *Ik zal er Zijn*, door recht te doen, bevrijding te brengen en drager van*

licht te worden in deze wereld. Is meebouwen aan nieuwe vernuftige systemen, om de honger uit te bannen en wereldwijde solidariteit te bevorderen. Systemen waarbinnen menswaardigheid en beschaving de koers bepalen en geen vluchtelingenkind meer wordt weggestuurd. Een systeem waarbinnen we de kwetsbaarsten de hand boven het hoofd houden en de gelederen gesloten houden wanneer van buitenaf het recht van de zwaksten bedreigd wordt.

Bijbelse profeten, Jezus inclusief droomden deze wereld waar: Lam en leeuw samen, geen kinderen voor de verschrikking, 'De minste mens een naaste zijn'. Een droom? Een utopie? Ja natuurlijk is dat en droom, een utopie. Dat weet het Bijbelse verhaal ook, mensen zijn hardleerst, willen geld verdienen, iets meer dan de ander het liefst. Maar zonder zo'n utopie, zonder een seconde mystieke ervaring dat het mogelijk is, slaat de verwildering toe. Zonder beeld van een wereld die komen zal, zijn wij aan onszelf overgeleverd en krijgen verwoesting, sloop, ontwrichting en geweld de overhand.

Kinderen van het licht worden we genoemd, wanneer die utopie, die ene seconde ons niet loslaat en wij vriendschap sluiten met deze wereld en te midden van deze wereld, het visioen leven en bouwen, laten groeien, verbinden, genezen en wegtrekken uit de duisternis, deze werelddnacht. *Ik zal er Zijn* wil onze adem voortplanten zodat geluk zal wedervaren, zo werd er gezongen. Immers geschreven dat onze levens worden gered en dat wij keer op keer geopend zullen worden voor dat niet aflatende licht dat door de duisternis niet zal worden overwonnen.

Zeg amen – dat het zo moge zijn